

DÉLI BÁB

Szépirodalmi heti lap.

Megjelenik minden pénteken.

Szerkeszti és kiadja: DENGJI JÁNOS.

Előfizetési ára: Egész évre 4 frt. Fél évre 2 frt. Negyed évre 1 frt. — **Szerkesztő és kiadó lakása:** Debreczenben, Varga-utca, 2193. szám alatt.

Tartalom.

1. Korszerű mutatóvány „Béla futása“ eposzból dr. Szabó Dávidtól. 2. Lord Fairland tika (beszély) angolból: H. L. 3. Nehéz időkből. Vajda Viktortól. 4. Ha lágyan csendül. (Lenau költeménye) Rudnyánszky Gyulától. 5. A zsidók művelődés-történetéhez Vass Jenőtől. 6. Kisfátyul S. új szobrának feleplezése Balatonfüreden. Bátorfi Lajostól. 7. Gyöngyszemek. A szerkesztő jegyzeteiből. 8. Irodalmi hírek. 9. Számrejtvény. 10. A szerkesztő üzenetei. 11. Tárca: Petőfi él! (költ.) Reviczky Gyulától. A dohányról. Suhogótól.

Korszerű mutatóvány

„Béla futása“

eposzból*

Dr. Szabó Dávidtól.

— A szörnyű tatár, mi becses bir és ami szentet Béla király, mind mind azt romba temetni törekszik. S a fejfosztott hon, kinek ifju díszét letarolták, Sorsában gyászol mély búsjította családnak; Honnan az édes atyát temető éjébe kivitték: Elhangzott a harang sirató jajogása, kesergő Tornak fuldokló panaszát elnyelte az alkony; Csak csend tikkadoz és lehelést is fojtva, halottbűz, Vagy szomorú árvák nyögelése zokog fel időnkint; Csak rend és élet szinlése nyom a rideg ürben, Mert rend és életserkentő szelleme nincs már. Zágráb, a hősök buzgó rajnója fogadja Tiszteletének hó karjára bajuzta királyát. Zengenek a toronyok, zajog örvendezve a hű nép S védeni kész vérést s javait mind hozza örömmel És nemes ildommal s a köz hazaügynek ajánlja. Söt Subics, a deli hős, örök életű honszeretnek Fényével gazdag maradékot adó (ki Szigetnél Fogja jövődében föltenni a menny koronáját,) — Ekként buzga nemes hévvel Bélára ügyelvén: „Fölséges Fejedelm! Tied a vér, melytől út a sziv A horvát mellben s a tengeri dalmatinoknál;

* E nagyobb terjedelmű eposz (hősköltemény) egy, e téren kevesek által ismert veterán költőnek tollából foly; egyes részleteket mutatóvány gyanánt itt-amott, szórványosan sikerült már közérteni, dacára a költő nagy szerénységének; azonban kár, hogy az igen nagy figyelemre méltó művet, mely ténny bizonyosan 20 nyomtatott ívet, együtt egészen nem ismeri s élvezi a szépirodalom iránt érdeklődő közönség. Első tekintetre meglepi az embert, hogy a költő hőskölteménye tárgyát ama gyász korszakból meríti s szorongva kezd az olvasáshoz: hogyan juttatja hőst győzelemre, midőn a történelem ottan csak bukásról emlékezik; mindamellett a költemény hőse a legszebb erkölcsi győzelem magaslatára emeltetik. A főcselekvény körül gyönyörű epizódok csoportosulnak, melyek az iméntivel igen szép esztetikai egységet képeznek. Nem czélunk ez alkalommal se ismertetést, se bírálatot írni a szép műről, melynek compositiója legjelesebb hősköltemény íróinknak is becsületre való; csak annyit akartunk bemutatni, hogyan tolmácsolta még a 30-as években a költő a horvát testvérek gyakorolt politikáját, szemben a mai rövidlátású, szánandó henczergésszel. K Ö Z L Ö.

És marhája tiéd, amitől jóléte virágozik:
Vedd ezeket s enyhülj; mert hogyha letörne csapásod,
Törve vagyunk mi csakugy. A magyart ha övedzi ragyogvány.
Fénylik Szávának fia is: valamint a borostyán
Diszlik tiszta legen, ha ölelhet nagykoru tölgyet
Béka- kigyótanya e nélkül, mély dudvahomályban.
Verjen hát gyökeret bizodalmad hű kebelünkben;
S végy lakot és védhelyt köztünk, hol rajtad az inség,
Mint sziklán a habok zugó dühe, mégtörök, elvész.
Itt Ihanicznak időbarnított ércfalú vára,
Vagy Kaproncza zömök bástyái, vagy ép ha lejobb vágysz,
Ott Novi Unna-mosott nagy erőd, biztosan őrzők.
Ülj meg emitt valahol, mint villámfelleg a bérzen;
S támaszkodva reánk, levivandod az ostromió bajt.
Igy önté ki Szubics szent lángját honfi hitének,
S hő szivök és hű eszök mind ehhez azoknak igent mond,
Kik közel állának: Markó s két büszke Jerindó. —
Örvend Béla, hűség nemes ömledéseit értvén,
S mond: Hiveim, fejedelmi kebelnek kincse, baráti!
Ójja ez érzelmet szivetek mélyén örök Isten;
Hogy sziv- s észben egyek, pokol ármányára ne jutnánk.
Én karotokba bízom s hon-üditésbéli reményem
Mélyen ereszt gyökeret vész-osztó hős szivetekbe.
Ám még nem lehet itt lábamnak nyughelye, megzúz,
Elsodor a rohanó vésznek tömör árja imitt még;
Elhigul az, ha odább megyek, én meg erőben öregszem. —
Maglehet, — istennél a titoknak kulcsa, — legyőzend
A nyomor és — a menny kegye ójjon! — a szent haza romja
Lesz hunyott szemeim takarója. De én bele nézek
A vésztorlatnak sűrű viharába, mely itt még
Annyira szemrontó, de kevésbbé sűrű odábat,
A hova oszlatom el birodalmamból a torult vészit,
A bajok ostrominak bénán nem hódolok én meg:
És Magyarországnak sorsát nem könnyen adom fel. —
Igy lön Klissában jó Béla megállapodása.

Közli: L.

LORD FAIRLAND TITKA.

— Beszély —

Angolból: H. L.

II.

Az iratokban Lord Fairlandnak három hónap óta minden lépése oly körülményesen volt leírva, mely a tudakozóintézet rendőrségének becsületére

vált. A kémlelés alapja Fairlandnak naponkint ismételt látogatása volt egy keztyű és illatszer-árusnőnél, ki férje nevét bólt czimerében viselé.

Blake (ez volt férje) egy vasuti szerencsétlenség következtében halt meg s a fiatal nő 18 hónapig volt özvegy, midőn Fairlandhoz nőül ment.

Lord Sternmuth dühe növekedett, míg én e tudósításokat átolvasám. Ingerülten kiáltott reám.

— Nos uram, mit mond ön e szép kalandra?

— Nagyon meglepett — felelém.

— Becsületére mondja, hogy az egészről mit sem tudott?

— Becsületszavamat adom! — mylord!

Ezután több apró részletekről tudakozódott tőlem, melyre azonban én vonakodtam felelni, mert nem akartam kémül szolgálni a Lordnak. Ő ezt észrevette, bocsánatot kért és elbocsátott. Távozásomkor megigérttem, hogy rokonom előtt az egészről hallgatni fogok. —

Gondolatokba mélyedve hagyám el a Downing-utczát. Nagyon csodálkoztam, hogy az én aristokrata rokonom ily nagyon hódolt a polgári szenvedélynek. Becsültem érte. Szerettem volna

előtte mindent felfedezni, de adott szavam lekötött, ámbár teljesen meg voltam győződve, hogy Lord Sternmuth valamit forral ellene vagy neje ellen; később azon kezdtem gondolkozni, vajjon Fairland neje be van-e avatva a titokba vagy férjét csakugyan kereskedelmi utazónak tartja? Igy értem a St. James utczába.

Gyönyörű nyári est volt. Egyszerre kedvet kaptam Fairfaxné boltját meglátogatni. Bérkocsiba ültem s felóra, mulva kinálltam a csinos üzlet előtt, mely a belváros bármely utczájának díszére vált volna.

Belseje a párisi butorok fényűzésével volt butorozva. Ébenfa-butorok, lilaszín-bársony pamlagok s díszes üvegházi növények. Az áruasztalnál egy fiatal, alig 20 éves s meglepően szép nő ült. Beléptemkor felállva s nyájasan köszöntve kérdé:

— Mi tetszik uram?

— Egy pár fehér keztyüt kérek.

— Nagyon sajnálom uram, de csak egy félóra mulva szolgálhatok. Éppen most ment el bevásárlás végett Blake ur.

Rögtön sejtém, hogy Blake ur s Lord Fairland

TÁRCZA.

PETŐFI ÉL!

(*Ama hírre, hogy Petőfi a szibériai ölbányákban raboskodik.*)

Petőfi él! de nem mint hiszitek,
Nem mint bágyadt tekintetű öreg.
A kor arczára nem véshet redőt;
Fejér hajjal ne képzeljétek őt.
Fejét fenhordja most is; szeme fényes.
Oly fiatal még, csak huszonhat éves!

Petőfi él! de nem volt soha rab.
Ne féljétek! nem hord ő lánczokat.
Kezében kard van, ajkán harci dal;
Előreszáguld, mind a bős vihar
És tulharsogja az ágyuk morajját;
Szent hymnusa egy szó: világszabadság.

Petőfi él! lánglelke fenviraszt,
Vénség, halál sohasem éri azt.
Lázás szívével, ifjan, szabadon
Él és fog élni, édes magyarom.
Lesz trónok és országok pusztulása;
De az ő sirja mégse lesz megásva.

Reviczky Gyula.

A DOHÁNYRÓL.

Egy növény, mely nélkül még igen kényelmesen meg lehet élni s mely mégis oly fontos szerepet játszik nemcsak az élvezetek, hanem a budgetek országában is. Ez a dohány. Ha ugyan zoologiai pontossággal kellene meghatároznom, ugy elővonném növény-tani tudományomnak nem valami bőségszaruját, de hiszen olvasóim előtt teljesen mindegy s bizony Széll Kálmánnak is teljesen mindegy: melyik országához tartozik a jámbor növényvilágnak, elég az hozzá, hogy nevezetes növény. A legfontosabb luxuscikk, melyet éppen ugy nem tagad meg magától a ő vason elő oláh bakancsos, mint az angol peer, a francia marquis vagy akár a török császár, kit már képzelni sem lehet szörnnyü füstfellegben lebegő csibuk nélkül.

Midőn egy matróztól kérdezték, miért dohányzik? azt felelte reá: mert jólesik. Ez alapoka a dohányzás általánosságának. De nem is esik mindig jól. Én legalább emlékszem rá, hogy de bizony nem esett, mikor még pullus-koromban a kert alá jártunk a lopott dohányok fejében Jancsi kocistól kölcsön nyert „selmeczivel“ s szívtuk irgalmatlanul. Hanem azért szívtuk s vágyaink netovábbját képezé az a percz, midőn, már nyilvánosan is grassálnunk lehetett a szivarszopóval. Na természetesen. Mert a dohányzás szabadalmának nyilvános gyakorolhatása olyan emancipáció, mikor már szabad az embernek sert inni,

ugyanazon személy. Több pár szarvasbőr-keztyűt próbálgattam s beszélgetést kezdtem. És ezt annyival szívesebben tettem, mert a kis boltosné igazán gyönyörű volt. Termete ugyan a szokottnál kisebb, de haja hollófekete, szája piros s fogai meglepően fehérek voltak. Oly egyszerűen s mégis oly elegansul nézett ki fekete ruhájában, hogy valóban méltónak tartam őt a grófi korona viselésére.

— Igen szép boltjuk van, asszonyom.

— Sokan állítják ezt — felelé mosolyogva — és ez vonzani látszik a vevőket, mert néha a kelletténél is többen vannak.

Egy idegen megkérdezte volna, hogy valóban egyedül a bolt-é az, mely a vevőket vonza, de egy angol ilyesmit nem kérdez,

— Egy ilyen bolt élénkebb utcában is keresett volna — folytatám.

— Én ohajtanék kiköltözni, de Blake ur erről mitsem akar tudni — mondá sohajtva, —

E pillanatban csengetés hallatszott s a kis boltosné engedelmet kért a távozásra. Nem sokára egy doboz keztyűvel tért vissza, melyet — mint mon-

tanórára nem járni, a leányokra kacsintani s élni az emberi jogok azon apró-cseprő kellemeivel, melyek emberré teszik az embert . . . a lányok szemében. —

Sajátságos, mondja Dr. B a r d ó c z Lajos, hogy míg a krumpli s tengeri elterjedésére, melyek pedig igen fontos tápcikkék, erőszakkal kellett a népeket kényszeríteni, addig a dohány, minden kormányi tilalom ellenére 150 év alatt olyan elterjedést nyert, hogy szívták a föld egyik sarkától a másikig. Hátha éppen ez a tilalom volt az oka? Hiszen világosan tudjuk, hogy a tiltott csók is nagyon édes, hát a tiltott dohány miért ne volna az? Ha az inquisitio bünperében nem olvastuk volna e vádat „a r c z á t f e s t e n i s z o k t a”, ki tudja, szerepelne-e azóta Rix Vilma et comp? Hogy ez nagyon valószínű — az igaz, hanem az is igaz, hogy nagyon jól esik olyasmit cselekedni, ami — n e m s z a b a d ?

Van ebben az oknak okozatja. A hatás ellenhatása mindig azon feltevésen alapul: — m i é r t n e ? S hogy a „miért ne?” feltételnek lélektani oka van, az megtetszik a dohány elleni tilalomból. I. Jakab angol király s a pápák egész XII. Inczéig több világi fejedelmekkel együtt csaknem halálbüntetés terhe alatt tilták a dohányzást s volt olyan török szultán, ki saját felséges kezeivel konczolta fel a jámbor igazhívót, ha pipázni merészkedett. S ma minden állam ugyancsak örvend a dohányfogyasztásnak, mely a monopolum behozatalával az államok egyik főjövede-

dá — Blake ur hozott. Kértem, hogy küldje el a keztyűket czimemre.

Ő czimem után tudakozódott és én élesen szemébe nézve, mondám: „Fairfax Frank, Fairland Palota Pissadillyben.

Észrevettem, hogy meg volt lepette, de csak úgy, mint minden idegen, ha egy nevezetes nevet hall. Gyorsan szolgált a visszajáró pénzzel. Midőn azonban a pénzt átnyujtá, ijedten nézett reám. Én véletlenül a szembentevő tükörbe tekintettem, s mindent megértettem. Már mondám, hogy rendkívül hasonlítottam Fairland Lord, alias Blake urhoz. Gyorsan elhagyám a boltot s midőn a szegletnél visszafordultam, a kis keztyűsnét láttam a boltajtóban állani, ki utánam nézett s mikor látta, hogy észrevettem, elpirult.

III

Roppant neveltségesnek tűnt fel, hogy az én előkelő rokonom a miniszteri irodából keztyűket jár vásárolni. Oly büszke volt a peerek társaságában, hogy szinte érdekes lett volna őt ezen második kiadásban látni. Bizony sokan mosolyogtak volna gúnyosan, ha őt keztyűs dobozzal hóna alatt, mint valami jámbor kereskedőt, látják.

lemforrását képezi s ha hirtelen strickolnának a dohányzók, nem hiszem, vajjon nem hoznának-e törvényt a dohányzás általános kötelezettségére?

A dohány amerikai növény. Ha Kolumbus fel nem fedezi Amerikát, lehet, ma se ismerjük a tábla-bíró ékességét: az öblös pipát s a loretek egyik elbődítő kedvességét: a cigarettet.

Természetesen Kolumbus sem regáliák alakjában ismerkedett meg a dohánynyal, hanem valóban „szüzzen.” Az volt a szüz dohány! Összegöngyölte a jámbor néger s mire elszívta félig, akkorára a másik felét megette.

Elsőben csupán az Amerikában járó matrózok kezdtek el a dohányzást nagy bámulatára Európának, de csakhamar általánossá vált, megismertetvén azt Romano Pauo spanyol barát, kitől az elsőseget sokan Oviedónak vitatják, ki már 1519-ben dohánymagot hozott Spanyolországba. Bármelyik legyen az első, annyi igaz, hogy a dohány először elvetve használtott füstölő eledelül (jobban mondva: i t a l u l, mert a régi pápai bullákban az volt megtiltva, hogy nem szabad „dohányt i n n i”) s inkább mint jóslószer vagy orvosság szerepelt.

A dohányt ma is szokták orvosságnak használni vagy mojkergetőnek, ha egyes ember s juhfürőszítésre, ha egész uradalom c s e m p é s z i.

Sok vitatkozás tárgyát képezé már azon orvosi thesis: ártalmas-é a dohányzás az egészségre vagy nem?

Énnekem azonban semmi kedvem nem volt nevetni, mert félni kezdtem kíváncsiságom következményeitől. Ha Fairland az egész dolgot megtudja s holnap kérdőre von! És aggodalmam alapos volt! A reggelinél már észrevettem, hogy Fairland le van verve s különösen izgatott.

— Tegnap az operába mentem, de nem láttalak — kezdé a társalgást.

— Egy estélyre voltam hivatalos egy nyugalmazott tanácsosnál — felelém.

— Unalmas lehetett.

— Az ilyen estélyek mindig unalmasak; hanem kárpótoltam magamat egy érdekes fölfedezéssel. A keleti Drayton uton egy kesztyűsboltot találtam, mely egyetlen a maga nemében.

— Egyetlen? hogy érted?

— Először is a kiállítása igen kedves, másodszor és főképen pedig az árusnő oly szép, hogy szebbet soha életemben nem láttam. Meg is vettem egy tuczet kesztyüt az érdekes „Blake“ czégtől.

— Neked a szépek általában tetszenek. És ezentul rendes vevője lesz a szép kesztyűsnőnek?

— Oh, nem — siettem válaszolni — mert azt

Én nem tudom, hanem annyit látok, hogy a dohányzás legszenvedélyesebb üzője: a c z i g á n y, egészséges, mint a makk s életerős, mint a fiatal parducaz. — Azután azok a régi jó táblabirák sem kaptak mellbajt az öblös pipáktól!

A dohányzás abban hasonlít a boriváshoz, hogy a férflak kizárólagos privilégiuma. Legalább dohányos asszony nincs több, mint r é s z . . . vagy mit is mondok! olyan nő, ki szabadalmat vesz magának a szeszesitalok soronkívüli kóstolgatására. És ez igen jól van. Az eperajkak biborába bódult illusio nem nagyon tűri a füstös gége illatát s nagyon megcsömörlenék, ha ambrosia helyett kapadohány — szagot találna ott, hol „ajk ajkat ér.“

A nőtlen ember többet szivarozik, a nős ember többet pipázik. A hajadon leány köhög a füsttől s csak akkor tűri el, ha valami r e m é n y b e l i s é g - h e z fűződik a fiatal ember által kiereszgetett cigaro-füst. Ezért egészen biztos barometrum, hogy ott szivesen „v e s z n e k“ hol a Juczi vagy Irma nagysám maga kínál mosolygó szájaeskájával: nem gyujt ön rá? Persze Juczi nagysám is Irma nagysám is maga fogja pipádat tölteni, ha főkötő alá juttatod, mert hát el kell jutnia azon meggyőződésre, hogy nincs piponyább ember a földön, mint a férj, aki dohányozhatnék.

Suhogó.

hiszem, hogy férjes nő s különben is Drayton igen messze van.

Fairland nevetett s még ugyazon nap két interpellációra felelt a felső házban oly nyugodtan, hogy izgatottságát sejteni sem lehetett. Midőn az ülésnek vége volt, Lord Sternmuthal találkoztam.

— Mit gondol Fairland beszédjéről?

— Igen szép volt, mylord.

— Hát nem borzasztó ez, hogy egy ily kitűnő férfi elrontaná pályáját egy nő miatt?

— Én azt gondolom, hogyha mylord látná a hölgyet . . . . Tegnap a Draytoni uton voltam.

— Valóban?

— És most már nem csudálkozom Fairlandon. Az a nő gyönyörű!

— Szedtevette! — szakasztott félbe a Lord — maga is olyan, mint minden fiatal ember. Egy pár szép szem . . . és azzal vége!

— Az én véleményem az, hogy ez a házasság megérdemelné a nyilvánosságot.

— De hisz ön örült — mondá a Lord dühösen s a faképnél hagyott.

Szinte örültem hogy az öreg boszankodik. Efeletti örömemben egész kedvvel táncoltam este Lady B-val. Ez vott oka, hogy másnap soká aludtam. Már fényes nappal volt, midőn valaki álmomból felrázott; Fairland volt.

— Ébredj Frank s mondj nekem igazat — hebegé, mig sápadt arcán látszott a nyugtalanság.

— Mi baj van? — kérdém álmosan.

— Mit csináltak a Drayton uti kesztyűsnővel? kérdé, szemrehányólag tekintve reám.

— Én nem értelek . . .

— Azon fiatal nő tegnap eltűnt és én azt hiszem, te raboltad el.

— Az istenért, Fairland, csak nem hiszed, hogy én képes legyek nődet elrabolni? — kiáltam kétségbeesve.

— Köszönet — mondá Fairland — tehát tudod, hogy nős vagyok?

— Tudom — válaszoltam s elmondtam Fairlandnak mindent. Ő nyugodtan hallgatott. S midőn befejeztem közleményemet, előrendelte kocsiját.

— Megyek Lord Sternmuthoz — mondá. Ha érdekel ezen ügy, úgy várj reám.

(Vége köv.)

NEHÉZ IDŐKBŐL.

Vajda Viktortól.

Hazánkban sok az idegen hangzású név és gyakran azt sem tudja az ember, hogy ez vagy amaz család hogyan élvezi a magyar honpolgárság jogát avagy honosult meg éppen?

Az ittkövetkező sorok be fogják bizonyítani, hogy több német eredetű család, nem mint közönségesen hiszik, politikai közreműködés folytán honosodott meg, hanem a vallásügyi mozgalmak idején.

A soproni evangélikusok kénytelenek valának a katólikusoktól elvett templomaikat visszaadni. Vallásukat szabadon gyakorolhatták, de templomok híján egyes magánházakat rögtönöztek imaházakká, melyeknek udvarait is igénybe vették istenítisztelet tartására. — Tudni kell, hogy Sopron, mint határváros, folytonos összeköttetésben állott az ausztriai protestánsokkal; sőt, miután az osztrák protestánsok vallási szabadságuktól megfosztottak s felekezetük végkép megsemmisült; az előkelők és vagyonosabbak Sopronban telepedtek le, vagy ide jártak istenítiszteletre.

De nemcsak osztrákok jártak ide. Ugyancsak Sopront keresték fel a Bécsben lakó német birodalmi protestánsok; továbbá a protestáns fejedelmek követei és különösen a svéd meg dán követek, kik sokat fáradoztak és buzgólkodtak magyarországi hitsorsosaik érdekében.

E körülmény nagyot lendített a soproniak ügyén és jelentékeny mozgalmat idézett elő szellemi életükben. Ám anyagilag is, mert ez idegenek tetemes pénzüsszegekkel segítették a hitközségeket és semmi áldozattól nem rettegtek, ha arról vala szó, hogy a sok oldalról fenyegetett és nehéz viszonyok közt élő felekezet még továbbra is fenmaradjon.

Azok között, kik a soproni hitközség fenmaradását áldozatkészségükkel mintegy biztosították, első helyen áll **Mária Anna brandenburgi határgrófné és porosz hercegnő**. Eggenberg herceg özvegye, ki Sopronban és **Kis-Mártonban** lakott. E nemesszívű hölgy udvari lelkész tarthata és a gyülekezetnek házat adott, melyben az házamosb időn át istenítiszteletet tartta. Érdekes tudni, hogy e ház még jelenleg is fenáll régi alakjában az udvarán a folyasóruul leszólgáló köszönökszékkel, honnan a lelkész az öszszeseregletű népnek predikált. Ez ajándékon kívül **Eggenberg hercegnő** többszerű alapítványnyal gyarapította a hitközség vagyonát és erkölcsileg is tetemesen gyámo itá érdekeit.

1677-ben 5000 forintnyi pénzsegedelem érkezett a német birodalmi protestáns fejedelmektől a soproni evangélikus gyülekezet számára.

Még ez összeget is felülmúlja az adakozásokból és alapítványokból begyűlt pénzmennyiség, melyet a soproni ágostai hitvallásuak az Ausztriából ideszakadt német főranguaknak köszönnék. Elésoroljuk neveiket, mert többen e főrangú családok közül azóta visszatérének a kath. vallás keblébe s valamennyien nagyobbára hazánkban is ismertek. Ime a **Trautmannsdorf-család**, mely nemegy főrangú magyar családdal juta rokonságba. Ilyenek, hogy másokat ne említsünk, a **Windischgrätzek**, **Wurttembergok**, az **Althannok**, **Amónok**, **Königsbergerek**, **Schellenbergerek**, **Zinzendorfok**, **Herbersteinok**, **Rogendorfo**k, **Welsek**, **Auerspergek**, **Regalok**, **Raumschüsselek**, **Prankok**, **Burgstallok**, **Preunerek**, **Schellenbergerek**, **Eibeswaldok**, **Mosheimok**, **Brunnerek** és mások, kiknek nevei a soproni protestánsok évkönyveiben mindvégig tündökölni fognak.

Hálásan emlékeznek a soproni protestánsok még azon időbeli svéd és dán követekre is, kik mindegyre lerándultak ide, részint istenítiszteletre, részint pedig, hogy hitsorsosaik ügyeit szemmel kísérhessék. Így ugyancsak a fentemlített évben, midőn a nagy tüzvész következtében elpusztult imaházukat a soproni protestánsok ismét felépíthették s a külföldiek áldozatkész fáradozása és bőkezősége folytán még két ujat szerezhettek; hálafeliratot intéztek **Oxenstierna** bécsi svéd követhez. Ezt is megelőzőleg, nagy hála kötelezte a soproniakat, **Lilienkron** bécsi dán követ, ki 1675. december 20-án sajátkezüleg hozta le a királyi engedményt, melynek alapján a soproni protestánsok egy tőlök lefoglalt imaházat visszakaptak, abban istenítiszteletet is tarthatván.

Akkorban is csak Magyarország volt volna az igazán szabad ország, hol a vallásfelekezetek békén megférnek egymással, ha nem találkoztak volna örökösen, kik konko yt hintenek a magyarság közé. Jelenleg, istennek hála, erőszben való szabadságunk teljes és az osztrák szabadkőművesek, kik a **Lajtán** tul nem gyülekezhetnek, Sopron szomszédságában, a végső magyar községben, **Lajtaszentmiklóson**, tartják gyülekezeteiket. Vajha méltányolni bírnák e jótéményt azok, kik irányunkban mindig csak követeléssel állnak elő és soha semmi jót nem viszonoznak!!

Ha lágyan csendül...

— *Lenau költeménye.* —

Ha lágyan csendül a szó rózsaszádon:
Oly szép vagy!... és ha állsz szemérmesen,
Hallgatva: Oly szép vagy! Mit kell kívánnom?
Oh ne szólj? Oh beszélj nekem?

Hagyd mindakét mennyet leányka birnom,
Majd szólva, majd némán hajolj felém,
És sugd, rebegd el önfeledve titkon:
Ez édes szót: „szeretlek én!”

Rudnyánszky Gyula.

A zsidók művelődés-történetéhez.

— *Vass Jenőtől.* —

Az ó-szövetség történelmi adatai hiteles bő ismertetést szolgáltatnak ugyan a zsidó nemzet multja és fejlődéséről, melyek általánosságban megvilágítják ezen egykor hatalmas és compact nemzet belső szervei alkatát és viszonyait, mindazáltal, mert éppen ezen adatokból joggal származtatható maga az emberiség más kulturálapota is, nem lesz talán érdektelen, habár nagyobb körvonalokban e cultura eredetéről egyet, mást itt még elmondanunk.

Amint a Phoeniciaiaknak az északeurópai bronz korszak művelődési viszonyára való befolyásáról némely történetíró feljegyzett, bizonyítani akarván ez által az általános művelődés leszármazását, az bár valószínűen, de nem megdönthetetlenül következtethető. — Hogy azonban a szintén ez időben élt héber nemzet már az általános ázsiai művelődés jelentékeny tényezőjéül szolgálhatott, azt különböző egybehangzó kulturális adatok igazolják.

Csak tekintsünk be az őskor vallásos és mese-szerű hiedelmeinek tömkelegébe, tapasztalni fogjuk, hogy a zsidó nemzet, daczára az isteneszme homályos fogalmával bíró barbár szomszédainak, egyedül állt

már ekkor is a tisztult fogalmak s vallásos felvilágosodás mezején. Tanujelül szolgálnak erre hátrahagyott egyházi emlékeik s szilárd erkölcsi alapokra épített nemzetiségi rendszerük.

Egész határozottsággal állitható — mit különben a leghitelesebb régi iratok is megerősítenek, — hogy a zsidó nemzet vallásos szokásaiban már kezdettől birta az alkotmányos kellékek habár hiányos, de bizonyos feltételeit, melyek által korának alantas műveltségi foka s szünet nélkül zaklatott belélete daczára is természeti hajlamánál fogva igyekezett kiemelkedni őskori fejlettségéből. Tény, hogy szellemi tekintetben is számbavehető haladást mutatott, amennyiben az irodalmi tevékenység bizonyos nyoma már létezett náluk. Igaz, hogy jóformán inkább a nemzeties ünnepek és szentségek iránti kegyelet tulsulya ébreszté fel e tulajdonokat, de elvitázhatatlan, hogy azoknak kibontása eredetileg már maga, fajuk jellegében gyökerezett.

Ha hitelt adunk egyik syriai palotában talált hieroglyphnek, midőn egy kőlapon győzője előtt meghódolt héber család ábrázoltatik s következtetünk az erről magyarázható őskori viseletből: nem tagadhatjuk, miszerint ennek nyomán a zsidó nép műveltségi fokának más népekétől magasabb fejlettségét lehet megállapítani. Azon egyszerűség, mely az ábrázolt alakok inghez hasonló külsejét jellemzi, bizonyítékul szolgál arra, hogy a zsidóknál régebb időkben korántsem volt annyira becsülve a pompa és fény, habár ezt itt-ott a velük szomszédos népektől mintegy elsajátítani s szokásaik közé bevenni utalva voltak. Az öltözetek szabásaiknál fogva egészen a kelet-ázsiai viselet másai s csak némileg vehető ki bennök az áthajlás gazdag szomszédaiak nemzeties viseletébe.

A fényezés észrevehetőbb nyomai csak később Dávid és Salamon uralmai alatt tűnnek ki, midőn ugyanis az inghez hasonló öltözékek már csak alsó ruhák-ként szerepeltek s felsőkül syriai köntösök vagy ehez hasonlók hozattak divatba.

Jelemzőleg említhetők fel e korban az ugynevezett egyházi divatok, melyek ugyan kizárólag a papi osztálynak voltak kiváltságai, azonban később némi változtatással a világiak közt is elterjedtek. A pharizeusok törvényszerűleg bíbor színű bojtokat viseltek, úgy is mint megkülönböztető jelvényt más egyházi személyektől s a régi persa rajzok egyenesen arra utalnak, hogy a zsidók ezidőben szokásos magas fővegjei persa eredetűek. Semmi kétség sincs benne, hogy ezen kívül viseletükben egyebeket is sajátítottak el, hol egy, hol más szomszédaitól, kikkel folyton háboruskodván, velők gyakrabban is érintkezettek vagy hajlamaik szerint őket utánózhatták.

A hölgyek itt is elsők voltak, kik eltanulták a fényűző szokásokat és cziczomákat, — nyakok büszke tartását, orruk és szemek kendőzését, csatok, övek, lánczoknak, ékszereknek lábaikon, gyűrűknek orruk, füleik és karjaikon viselését, melyekben a főjellegét többnyire a nap- és hold alakok képezték mint jelvények. Majd becses és drága függönyöket, szalagokat, fátyolokat és tükröket szereztek s azokkal öltöző szabáikat felékesítették; bő szabásu ruházataiknak pedig a balzsamillat egyik elmaradhatlan kelléke volt.

Proféták szerint az egyházi személyeknek is saját előiratszerű egyenruháik voltak, melyek ugyan időnkint változást szenvedtek. A törvényszabta legszokásosabb öltözet csupán valódi tiszta lenvászonból állott, vagyis csak ez volt megengedve, mely alakjára nézve több darabból összeállítottnak látszott; u. m. kötényből és egy hosszú inzből, mely színes szövött övvel volt a derékon átszorítandó, ehez lenvászonból

készült magas fővegből. Az egyházi szolgálat meztelen kézzel teljesített.

A főpapok viselete már jóval különbözött az alsóbb egyházi személyektől — s pompa, fényezés és ékesség tekintetében messze felülmúlta azokat. Az alsó ingszerű öltözéken nyitott nyakkal, kivágott, bíborszín palástot viseltek, széles nyitott karujjakkal, melyek három színű bojt és aranymakk ékítőmüvekké voltak szegve. Az öltözetet egy felső, mellényalaku ruharész egészíté ki, mely mellő és hátsó részből állván, színes és arany szálakkal áttört anyagból készült s drága kövekkel kirakott arany csatokkal egybefoglalva volt.

(Vége köv.)

U J S Z O B R Á N A K L E L E P L E Z É S E

Balaton-Füreden

— 1877. május 20. —

Zalamegye lélekemelő ünnepet ül.

Hazánk koszorus költője, e megye szülöttje, Kisfaludy Sándornak új szobrot emel.

Légy üdvöz, e szép megye szépérmü értelmisége!

Keleten a Fekete tenger partján bömbölő ágyutüz közt gyilkol, rabol a vaddá aljasított istenképe, az ember; nálunk a magyar tenger partján a szelid műveltség magasztos tényt gyakorol; amott jajveszékő családok átokban fuldokolnak, itt a nemes érzés édes könyt rezget a szemekben; amott pusztulás, rom jelzi százazrek nyomait, itt élet, jövő, remény hint virágokat utunkba, midőn a dalnok iránt hódolatunk, tiszteletünk és kegyeletünk szent adóját róhatjuk le.

A boszuló nemesis lángpallosát oly rémesen villogtatja amott, a béke olajágát tartja itt nemtó angyalunk, vajha ez győzné le amaszt s ne kellene az emberiségnek pirulnia, ne fedné szégyen a természet szent törvényét letiporó bíboros nagyokat, kik oly kicsinynyé törpitik magukat.

Hazám nemes leányai és fiai, vegyétek el szemeiteket keletről s tekintetek most a Balaton felé, hol szebb, kiesb, ragyogóbb minden, a Balaton tündöklő hullámai felett diadalt ül koszorus Kisfaludynak nagy szelleme, örvend, hogy örülünk, hálás csókot int felénk a kegyeletes emlékért, oh mert, ha bár szíve a sümeghi temetőben porladozásnak indult is, az abban élt nemes érzeteket égi eredetiségében nekünk hagyta; meg-meg ujul az, midőn ihletett ajka, varázstolla magasztos müveit olvassa a magyar nő, a magyar férfi. Ott ég szemünkben a szüzi szerelem tiszta gyöngye,

mely az ő szemében égett; lázas kéj mennyei érzetében dobog szívünk a szellemhagyomány olvasásakor, mint az ő szive dobogott annak írásakor. Lelkesedünk a kies megye szép multjának fenségesen alakított regéiben, mint lelkesedett az ő teremtő lelke azoknak felidézésében.

Az epedő és boldog szerelem e fenkölt troubadourja, évtizedeken át ragyogó gyémántbetűket alkot sziveinkben, a szív érzelmvilágában, melyhez nem hasonlítható a világ minden virága sem, mert hervatag, övé hervadhatatlan; a nemzedék új ereiben újra kihajt, újra virul, újra éreznek a nagy költő dalaiban milliók és viszont mi, hideg érczet, hideg márványt, áldozunk emlékének. . . .

Igen, mert ő a szeretet istenének éltető melegével gyújtott, érlelt s gyújt, érlel; mi emberek vagyunk, mi csak a rideg föld szilárdabb anyagaival tüntethetjük ki hálás érzelmünket, a nagy, a nemes, az égi iránt!

S mégis leirhatlan lelkesítő örömmel teszszük ezt, a nagy szellem is gyengéd örömmel veszi, mert tudjuk, hogy a hideg szobort áldó melegével öleli át a nap miliárd sugara, andalítva mereng rajta a halavány hold s koszoruzni fogják a csillagok csendes éjen, mikor a körülötte élő virágok kéjes illatjokkal lehelnek életet a néma szoborba. . . .

Szerencsés Balaton-Füred! megajándékozott a természet ura üdítő gyógyerővel, kies tájjal; Zalamegye közönsége, értelmisége pedig reád bízta a nagy fiának tiszteletére emelt szobrot. Őrizd hiven! Koszoruzza boldogság virányidat, mert te hazánk gyöngye, éke vagy!

Bátorfi Lajos.

Gyöngyszemek.

— A szerkesztő jegyzeteiből. —

61.

Az életnek tengerében
Két örvény van: szív és ész;
A kettőnek egyikében
A jobb ember könnyen vész.
Az ész ezer bajt okozó
Ezt el lehet kerülni;
A szív, minthogy ragadozó,
Könnyű benn elmerülni.

Kesergő szerelem

Kisfaludy S.

62.

Kit befogadnak a királyi termék,
Hazug beszéd, hizelgés annak ára,
Az ép igazságnak nincs kalauza.

Luziáda.

Camoens.

63.

A gyötrelme és gyönyörűség határosak és minden szempillantásban összetalálkoznak. A szerelem a legmagasabb tetője a boldogságnak, de változhatik a boldogtalanság legmélyebb örvényévé.

Fanni h

Kármán.

64.

Boldog, ki a szerelemnek
Érzi tüzét keblében . . .

S istenneje szép szeméből
Ir hull égő sebére,
Mint a hajnal szemérméből,
Harmat a völgy fűvére.
Ezt mondhatni szerencsénck,
Az örülhet életének,
Öröm annak reggele,
Gyönyörűség éjjele.

Kesergő szerelem.

Kisfaludy S.

65.

A bizalmasság egy bizonyos határon túl villámgyorsasággal halad.

Egy tulszigoru nő.

Balázs S.

66.

A szív tele van előítéletekkel, ha szeret s fáj, ha csak álmaiban csalódik is.

Karthausi.

Eötvös.

67.

Hiába süt éltető nap,
Hiába szép a tavasz,
Ha a rózsabimbó hervad,
Soha ki nem nyillik az!

Hagyományaiból.

Herepei Otto.

68.

Ki tartja a szerelmet vissza?

Sempira.

Puskin.

69.

A tiltott szerelem üdvösségének egy percze többet ér a nyílt, a jogosított viszony egy egész századánál.

Egy tulszigoru nő.

Balázs S.

70.

Akármiént komorkodjon
Feletted a borult ég,
Soha azért el ne hagyjon
A biztató reménység.
Végtére a szerencsének
Zsibbad karja, mely verte
S az állhatatos nagy szívnek
Győz hatalmas fegyvere.

Scipió Álma.

Metastasio.

71.

A földi dolgok csodás rendében néha alig észrevehető okok nagy eseményeket idéznek elő, míg gyakran nagyszerű vállalkozások jelentéktelen eredménnyel végződnek.

Egy kép a régi jó időkből.

Gogol.

72.

Nemes modor.
Nagy szív virága s tiszta léleké.

Gineorra.

Tennyson.

73.

Mikor a lelket valamely nagy fájdalom bántja, a gondolat nem képes a jövővel foglalkozni.

Pascal.

Rahel.

74.

A szó könnyen elrepül; az érzelmeket a tettek sokkal jobban bizonyítják, mint a szók.

Buchingham herczeg h. m.

Gonzeles Moléri.

75.

Szerelem az erkölcsi nagyság forrás, melyet csak úgy ér el az ember, ha belemerül.

Természetellen.

Rahel.

76.

A virágok szép nemében
A rózsá legteljesebb;
A csillagok seregében
A nap legfelségesebb.
Ily szép virág a szerelem
Az életnek kertjében;

Ilyen nap, ily fejedelem
Az örömök egében.
Boldog, kinek e nap fénylik,
Kinek ez a rózsá nyilik!
E nélkül a kert csak gaz,
Ama nélkül nincs tavasz.

Kesergő szerelem.

Kisfaludy S.

77.

Az emberi szívnek boldogtöbb érzete nincs, mint boldogságot látni, melynek alkotói mi vagyunk.

Kartheusi.

Eötvös.

78.

Szemfűl a világ s oly rozsz szive,
Hogy elcsavarja, mit lát szemfűle
S rozsz nyelve elcsavarva kürtöli.

Helén.

Tennyson.

IRODALMI HIREK.

Tisztelettel kérjük azon t. előfizetőinket, kik az első évnegyed előfizetési díjával hátralékban vannak, hogy ezt mielőbb beküldeni sziveskedjenek, nehogy a mulasztás által nehézségek merüljenek fel a lap kiadási költségeinek közeledő leszámolásánál. — Ajánljuk egyszersmind lapunkat olvasóink pártfogásába s kérjük annak minél szélesebb körben való ismertetését és terjesztését, mert bizony, ha az anyagi pártolás emelkedni nem fog, rozsz kilátásaink lesznek a legközelebbi jövőre.

Mint látják, mi mindent elkövetünk annak minél érdekesebbé és tartalmasabbá tételére, de a közönség pártolása nélkül a legjobb akarat és legnagyobb önzetlenség is kénytelen lesz hajótörést szenvedni.

Jónak láttuk ezeket előre tudomására hozni olvasóinknak, nehogy a bekövetkező eshetőségekért aztán minket okozzanak. Mi ugyan, mint eddig, ezután is mindent elkövetünk, hogy ezek az eshetőségek be ne következzenek s hogy a lap az eddig városunkban s a vidéken egyaránt üresen volt hézagot továbbra is betöltse.

A „Fővárosi Lapok“ közelebbi számaiban V ad n a y Károly (a szerkesztő) érdekes és jellemző hosszabb visszaemlékezést közölt Petőfiről és koráról; érdekes benne különösen a költő összetűzésének oka, illetőleg ennek keletkezése oka, Szemere Miklós és S á r o s y v a l, mely eddigi életrajzaiban, vagy elhallgatva, vagy csak futólag érintve volt.

A fiatalabb irói nemzedék legnagyobb része nagyobb szabású munkákba fogott. Isten és jószellemük vezérelje nemes törekvéseiket!

Tóth Ede költeményeiből, melyek nemsokára sajtó alá rendeztetnek, közelebb érdekes mutatványokat hozunk lapunk egy barátjának s munkatársának szívességéből.

„Röpke iver az irodalom és művészet köréből“ czim alatt Komjáthy Jenő, a tehetségesebb fiatal írók egyike közelebb egy leginkább kritikai tartalmu heti lapot fog megindítani. Szívünkben őhajtuk, hogy sikerüljön.

Nyiregyházán szintén készülnek egy szépirodalmi lapot szerkeszteni. Többet még nem tudunk róla.

SZÁMREJTVÉNY.

— Keresztszeghy Etától. —

10. 3. 17. 4. Az embernek legdrágább kincs.
7. 12. 25. 22. 11. Tisztán ritkán élvezhető.
2. 23. 5. 19. Kedves hazánkra áldást hints.
12. 21. 24. 20. 13. 10. 18. 19. Mindenkinél megvetendő.
1. 14. 8. Szerelem viszonzás nélkül.
20. 13. 10. 23. 17. 3. 24. 6. Nem róhatják eztet büntül.
25. 22. 16. 17. 4. 2. A szenvedés és fajtalmak nyugalma.
15. 7. 9. 24. 1. Ha szép! akkor önmagát bámultatja
1—25. Csendes magányban fejlik ez,
Mit a szent költészet övez.
Megfejtési határidő jun 1.

Az 5. szám betűtalányának megfejtése: A s z e r e l e m k ö t e k e d n i s z o k o t t.

Helyesen fejtették meg: Ládai Kálmán, Fábrián Lajos Mór, Kaluschke Mihály, Lipták László, Kelemen László, Vetéssy Ida, Frühmond Imre, Huttfleisz Katica, Hadházy József, Sívágó Erzsike, Blum László, Lechner Antal, Kunczl Klemmi, Jakó Piroska, Papp Kelemen, Bartl Lajos, Babos Szidónia, Kárpáti Károlyné, Riesenberger Jenő, Bozsenik Béla, Nagy István, Kulcsár Mariska és Ilona, Wagner Róza, Rooz Sándor és Neumann Mór, Tucsny Irma, D. M., a debr. rom. kath. gymn. III. osztály, Horváth Mariska.

S z a n a T. „Csokonay életrajza“ czimű művének nyerője kisorsolás útján Riesenberger Jenő lett.

A szerkesztő üzenetei.

D. M. *Olyanokat nem közlünk.*

Gr. V. S. *Kaptam; kérem a többit is. Üdvözlét!*

P. Árpád. *Ilyent kérünk ezentúl is; itt könnyebben haladhat ön, mint a másikon.*

x.—y. *Csak olyan munkát szoktunk ismertetni vagy fölemlíteni, mely beküldetett; az önt nem láttuk, tehát nem is szólhatunk róla.*

Mit akarsz? *Hogy ne küld(i) többet ilyen verset.*

Oh jaj nekem (?) *Még ön is beszél? Hát aztán mi mit szólunk?*

B. Aladár. *Budapest. Rákerül a sor.*

H. Mariska. *Köszönöm az érdeklődést. Ez nekünk sok bajjal jár!*

Hazafelé. *A törökökhöz. Reggel, este... stb. Nem használhatók.*

R. K. *Kolozsvár. Gyűjtőívvel már nem rendelkezünk; lehet azt nélkül is! Azok a birtokában levő dolgok hamarabb napvilágot látnának, mint a beküldöttek. Ez a tér hosszabb időre le van foglalva.*

G. *Lelkem! Ismered Robespierre és a nantes-i hölgy hasonlóságot? Vagy tégy úgy mint ez tett, vagy ne boldogozzál. Különbösen csókolak képeddel alszok el!*

HIRDETÉS.

Alulírottak ajánlják a
tavaszi és nyári időnyre

dusan berendezett

vászon, fehérnemű és divatáru raktárukat
a legjutányosabb határozott árak mellett.

1—3 KUNZ JÓZSEF és TÁRSA,
budapesti nagykereskedők
debreczeni fióküzlete Széchenyitúton
a kistemplom melletti bazárban.